

*О.М. Галенко, канд. екон. наук, доц., Г.В. Булкот, аспірант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

СВІТОВІ СИСТЕМИ ПОБУДОВИ КОНКУРСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Основними діючими особами конкурсного процесу є боржник і його кредитори. Правова система конкретної держави може бути спрямована на надання визначеної підтримки тій чи іншій стороні – боржнику або кредитору. Залежно від цього виділяють різні світові системи побудови конкурсного законодавства (точніше, його напрямки): 1) радикально-продовжена система; 2) помірковано-продовжена система; 3) нейтральна система; 4) помірковано-прокредиторська система; 5) радикально-прокредиторська система.

При радикально-продовженій системі законодавство будується виходячи з пропозиції про те, що фінансові труднощі, випробовувані боржником, є тимчасовими і випадковими, отже серйозна увага приділяється відновлюючим процедурам, що легко вводяться і досить тривалі в часі. Реабілітаційні процедури навіть у випадку неможливості повного задоволення усіх вимог можуть не закінчуватися ліквідацією, тобто по закінченні реалізації майна і розрахунків із кредиторами боржнику може надаватися можливість почати бізнес, будучи вільним від колишніх боргів. Крім того, в умовах продовженої спрямованості законодавства боржнику надаються пільги при висновку мирової угоди. Все це ставить у не вигідне становище кредиторів, а також знижує імовірність порятунку бізнесу підприємства-боржника. Найбільш характерна продовжена спрямованість для конкурсних законодавств Франції і США. Протилежне ставлення до боржників демонструє прокредиторська система. Вона полягає в тому, що боржник визначається неспроможним, а його керівництво – відповідальним за виниклі фінансові труднощі. Основною метою даної системи є не порятунок боржника, а як можна більш повне і швидке задоволення вимог кредиторів. Тому прокредиторське законодавство допускає порівняно легку процедуру продажу бізнесу боржника (навіть якщо це неминуче приведе до ліквідації боржника).

Оскільки боржник презюмується нездатним вести справи, то відразу після порушення конкурсного процесу вводяться жорсткі обмеження для його керівництва, встановлюється суворий контроль за майном. Реабілітаційні процедури можуть вводитися не за бажанням боржника, а тільки з ініціативи кредиторів. При відсутності такої ініціативи проводиться оперативна ліквідація. Таким чином, прокредиторські системи спрямовані на те, щоб захистити інтереси кредиторів, що можна зробити, як правило, тільки шляхом швидкої ліквідації або продажу бізнесу – поки вартість майна (у тому числі бізнесу) боржника не зменшилася. Найбільш сильна прокредиторська система існує у Великобританії.

Нейтральна система полягає в тому, що норми конкурсного законодавства спрямовані на досягнення балансів інтересів боржника і кредиторів, тобто в цьому випадку закон не надає явних переваг одній стороні на шкоду іншій; крім того, значними повноваженнями володіє господарський суд. Боржник і кредитори знаходяться приблизно в однаковому становищі, оскільки закон робить спробу врахувати їхні інтереси одночасно. Ніяких презумпцій відносно сумлінності боржника не встановлюється, зате існують механізми, що дозволяють виявити характер фінансових складностей, що випробовуються боржником. І якщо ці складності можуть бути переборені, то судом вводяться реабілітаційні процедури (можливо, і проти волі кредиторів). Для нейтральної системи характерна відсутність вибору між порятунком боржника і порятунком бізнесу. Це означає, що закон надає можливість відновлення і тільки в рамках відбудовних процедур допускає продаж (звичайно, при визначених обставинах це може привести до зниження привабливості і вартості бізнесу). Безумовно, досягнення балансу інтересів суб'єктів, інтереси яких за своєю природою протилежні, – завдання дуже складне. Вирішити його відразу і без помилок практично неможливо (набагато легше створити чіткі, логічні і взаємозалежні норми, спрямовані на захист інтересів однієї із сторін).

Узагальнюючи все вищевикладене, систему українського права можна назвати нейтральною, якою її вважають багато вчених. Але зважаючи на інші положення, зазначені у Законі про банкрутство, можна дійти висновку про його прокредиторську спрямованість. Що стосується помірковано пролонгованої і помірковано прокредиторської системи побудови конкурсного законодавства, то елементи їх характеристики виражаються не так яскраво, а увага акцентується на захисті інтересів протилежної сторони.